

חסד. לפני י"ט שנה נכנה בנין לתפארה. "חסד לאברהם" ברח' עזרא כבני ברק. חוט של חסד נמשך. מוסדות "חסד לאברהם" בהכוונתו של כ"ק האדמו"ר מסקולען שליט"א. חוט של חסד הנמשך עד בא הגאולה העתידה.

מסע להצלת הילדים מהמנזרים להשיבם לבית ליהדות

כמה "ועדות הצלה" הוקמו לאחר המלחמה להציל את הילדים שהוסתרו במנזרים מן השמד. אנו במסגרת מאמר זה נתמקד בחלקם. במרן הגאון מפוניב' זצ"ל, הגאון רבי חזקיהו יוסף משקובסקי זצ"ל מקרינקי (שבחדש זה ששים שנה לפטירתו הפתאומית בצעירותו) הגרי"א הרצוג זצ"ל, הגר"א סילבר זצ"ל, הגר"ש וסרמן זצ"ל ורבי יצחק שטרנבוך זצ"ל ורעייתו ע"ה משוויץ, אשר נסעו ברחבי אירופה: איטליה, צרפת, שווייץ, הולנד, בלגיה, גרמניה, פולין, בנסיון להפיח רוח חיים בעצמות היבשות, ולחלץ את הילדים הרכים מקירות האבן של המנזרים. שנתם נדדה בלילות, הם התייסרו רבות בלבטים כיצד מצילים את הילדים ומשיבים אותם "הביתה" לבית היהודי החם והאהב. (את הדברים שמתפרסמים כאן לראשונה על היקף פעילותה רבת המעש של משפחת שטרנבוך, קבלנו מש. שפירא מתוך ספר שעומד לראות אור בס"ד, ועל כך תודתנו נתונה)

צרפת כמקום מבטחים

צרפת שלאחר המלחמה הפכה למרכז הצלה במשך תקופה ארוכה. מלבד הקמת מקום מבטח עבור אלפי ניצולים, ברובם ילדים, משפחת שטרנבוך חיזקה את היסודות של החיים החדשים שנבנו על אדני המסורת היהודית בצרפת. לא תהיה זאת גוזמה לקבוע: כי היהדות החרדית בצרפת כיום, צמחה במידה רבה מהזרעים שנשתלו בסיומה של המלחמה ע"י בני הזוג ר' יצחק ורעכה שטרנבוך.

גב' שטרנבוך שלחה את ד"ר קול ואת גיסה מר אלי שטרנבוך לבדוק את מצב היהודים הניצולים בחלקים המשוחררים של צרפת. הדרכים עדיין היו בסכנת מלחמה, גב' שטרנבוך ע"ה היתה שקועה ראשה ורובה בפרויקטים שונים להצלת היהודים שעדיין הוחזקו בידי הנאצים ימ"ש, אך למרות זאת הרגישה צורך דחוף להקמת תכנית שיקום ליהודים הנותרים באירופה כולה. צרפת הקרובה למקום מגוריה מונטריי שבשווייץ היתה במחשבתה תמיד.

התחנה הראשונה היתה באקס-לע-בן. במקום היה מוסד ילדים שנוהל בידי הרב סיייל והרב משה לבל (תלמידו של מרן הגר"מ שפירא זצ"ל מלובלין). בשנות הזעם, כאשר צרפת נכבשה ע"י הגרמנים, מצאו השנים מקום מסתור. לאחר השחרור החלו יחדיו לאסוף את ילדי היהודים שגורשו. ילדים שנשארו תחת חסותם של שכנים נוצרים. לסיועם עמד במעט ארגון צרפתי יהודי שפעל באופן עצמאי, אך למנהיגי אותו ארגון שנקרא 'אווה' לא היה אינטרס בקידום חינוכם היהודי של הילדים, משום כך סרבו לתקצב צרכים אלו.

באותה עת היה במוסד 20 ילדים בלבד. הרבנים סיייל ולבל

הקים את מוסדות "חסד לאברהם". בית לילדים שאיש אינו דואג להם. ובמקומות שאיש אינו מגיע לשם.

"חסד לאברהם" - הגאולה העתידה לבא לישראל בזכות החסד. מידתו של אברהם. "בך חותמין" פרשו צדיקים קדמונים: חתימת הגלות תהיה בזכות שירבו לעשות חסד. שישירו מידה זו בקרב בני אדם. המלאכה היתה מרובה. הושקעו מאמצים רבים. במעלה ההר, בדרך המובילה לציונו הקדוש של התנא האלוקי רשב"י ניצבת לתלפיות "חסד לאברהם". כאן בונים ילדים. כאן מקימים נפשות בישראל. מכל רחבי הגליל מדפקים על דלתות המוסד. ההצלחות לא צמו מעצמן. זרעו כאן בדמעה. בית רוחני שדואג לצרכי תלמידיו הגשמיים והרוחניים.

בישיבת ועד ההצלה - הרב הרצוג, הגר"ח מישקובסקי ור' יצחק שטרנבוך, בעת דיון בהצלת הילדים ממנזרים

במשדרי הרשויות הגיע אדם הדור לבוש עם ילדו המאומץ. הילד אינו מתאקלם. איני יכול להחזיקו. אבקשכם לשולחו למוסד סגור. אשמור איתו על קשר רצוף. רשויות האימון החליטו לנסות לשלבו בישיבה. זאת לפני העברתו למוסד סגור. הבחירה נפלה על ישיבת "חסד לאברהם" במירון. כאן נפלה ההפתעה: בילד חלו תמורות של ממש. בתחום החינוכי והלימודי. "האב" לא האמין למראה עיניו. את תורתו הביע באופן מקורי: טיסה בשמי הארץ לתלמידי "חסד לאברהם". מפעלי "חסד לאברהם" ממומנים ללא כל תמיכה ממשלתית. כסף מגלן? "להקב"ה לא חסר כסף" אמר הרבי זצ"ל. הם מושיטים יד בתחומים מגוונים. עולים מארצות מצוקה ששמרו על מסורת אבותם בתנאים קשים, נשלחים ע"י רשויות הקליטה למרכזים ללא רוח תורה. סכנה נוספת נשקפת למשפחות שילדיהם נקלעו לחברה רעה. סכנת התדרדרות רוחנית. אנשי "חסד לאברהם" שוכרים עבורם דירות במרכזים תורניים. מסייעים גם לבעלי תשובה שזקוקים לסביבה תורתית. משפחות רבות זכו בשל כך לחיי תורה. בשנותיו האחרונות היה הרבי רחוק למיטתו. מדוכא ביסורים. מכשיר הא.ק.ג. הראה התכווצויות בליבו. האם הרבי חש דקירות, שאלוהו? על מה אתלונן השיב הרבי? אני שוכב כאן במיטה נוחה. הילדות המסכנות במוסד לא קבלו מזרונים...

כשהחמיר מצבו של הרבי, שכב בבית חולים. הרופאים הורו לו להימנע ממאמץ. הרבי שח באזני משמיו: הלא עכשיו עת לעשות לד'. צריכים להציל נפשות רבות.. עלינו לרכוש בנין נוסף בבני ברק. ילדים צריכים להתחנך בסביבה טובה, אמר. נשימות אחרונות של

בחסדי שמים, מרבית הילדים ששהו במוסדות צרפתיים נוצריים היו תחת חסותו של ארגון מחתרת צרפתי שנקרא בשם 'קוזור' (ארגון שפעל להקלה סוציאלית מטעם המחתרת). יו"ר הארגון היה כומר בשם פייר שיה. בניגוד לנציגי כנסייה אחרים שרצו כי הילדים היהודים יחונכו כנוצרים, פייר הקשיב לדרישתה של גב' שטרנבוך. עמה היה מכתב המלצה מנציג הוותיקן. מכתב שהפליג בשבחה של העבודה ההומניטרית של גב' שטרנבוך בזמן המלחמה, ומסירותה להצלת קרבנות המלחמה.

קשיים רבים עדיין נערמו, מכיוון שלכומר לא היה את כל הסמכות הדרושה. רק לאחר דיונים מעייפים, הצליח לשכנע את אנשי הארגון להסכים עם גב' שטרנבוך, כי לעם היהודי הזכות לדרוש את הילדים.

זאת ועוד, ארגון 'ייעפס' שגב' שטרנבוך יצגה, היה ארגון שוויצרי אמריקאי ללא מעמד חוקי באירופה, דבר זה גרם לקושי נוסף. גב' שטרנבוך השתמשה בכומר ההסברה הנפלא שלה להשיב על שאלות הארגון הצרפתי. להם אמרה: כי הקבוצות הצרפתיות היהודיות עמוסות מעל ומעבר בשיקומם של קרבנות המלחמה היהודיים. (כמובן שלא אמרה כי הארגון הצרפתי היהודי 'אווה' אינו רוצה לסייע לחינוך חרדי של הילדים ב. ר.).

9 ביוני 1945 נחתם הסכם בו נאמר: כי הארגון הצרפתי 'קוזור' מכיר בזכותו של הארגון 'ייעפס' לדאוג לצרכיהם הרוחניים של הילדים היהודים בכל מוסדות הילדים שתחת פיקוחם של 'קוזור', כמו כן להעניק להם חינוך יהודי.

הניצחון לא היה שלם, מאחר ולפי ההסכם כל הילדים היו עדיין תחת רשותו של 'קוזור', אך מצב זה הוליד הישגים רבים. בעקבות ההסכם, פנתה גב' שטרנבוך למנהלי המוסדות ופתחה עימם במשא ומתן. חלק מהמנהלים נוכחו לראות, כי חינוך יהודי חרדי לילדים בתוככי המוסד עלול לסבך את המערכת כולה, אי לכך מרצונם הטוב שחררו את הילדים ומסרו אותם לגב' שטרנבוך או לנציגיה.

זאת ועוד, ההסכם בין גב' שטרנבוך לכומר פייר השפיע פסיכולוגית על צרפתים רבים אצלם שהו ילדים יהודים. כך שהמוסדות שהוכנו מבעוד מועד באקס-לע-בן התמלאו בזמן קצר במאות ילדים יהודים.

במאמר שכתב ד"ר יצחק לוין כשביקר באירופה מתואר כך: מה שקורה היום באקס-לע-בן, העיירה הקטנה הקרובה לאלפים השווייצרים, הוא פשוט נס. ראיתי את הילדים בחדר האוכל הענק אוכלים ארוחה. ישבתי עם בני הזוג שטרנבוך והתבוננתי בילדים. הילדים זהרו מאושר כאשר ברכו ברכת המזון בכוונה. אין ספק שהם שבו לאוירת בית הוריהם.

אתה יושב כאן וחושב: רבים מילדים אלו המתפללים כאן תפילות בלשון הקדש כבר הוטבלו לנצרות. עפ"י החוק הם עדיין נוצרים כיון שלא שונו כתעודות הזהות שלהם. אך שייכים הם לעמם ולאמונתם. הוריהם השאירו אותם בידי נוצריות, אך וודאי שהוריהם התפללו עבורם ברכות לאושריין ברצונם שישארו יהודים. בהמשך המאמר מתואר ההכנות ליסוד הישיבה אותה עמדו לייסד הזוג שטרנבוך והרכ לבל: 'ישיבת חכמי צרפת' כבר קיימת במציאות לא רק כבנין יפה אלא כארמון. כמאה צעירים ימצאו שם את מקומם וכעת נרשמו עוד הרבה בחורים מבכנוולד ודכאו. ראש הישיבה הראשון כבר נמצא, הגאון הרב חייקין, תלמיד לשעבר מיישיבת ראדין. גם הוא הגיע כעת ממעצר גרמני. (המאמר במלואו

ספרו: כי יודעים הם בוודאות כי ישנם עוד ילדים רבים החיים אצל משפחות צרפתיות נוצריות. יש צורך בהצלה מידית, טענו. אחרת יאבדו חלילה לעם היהודי. גב' שטרנבוך חשה, כי אותם מוסדות קטנים באקס-לע-בן יכולים להפך לאבן פינה באכלוס אלפי ילדים אשר יגיעו ממוסדות לא יהודים.

לאחר חודש ימים, שוחררו אזורים נוספים בצרפת מהכיבוש הגרמני. מכיוון שלגב' שטרנבוך לא היתה עדיין אשרת כניסה לצרפת, ולהרב לבל לא היתה אשרת כניסה לשווייץ, נפגשו על גבול המדינות. שם הכינו תכנית להרחבת בית הילדים באקס-לע-בן על מנת שיוכל לקלוט ילדים נוספים.

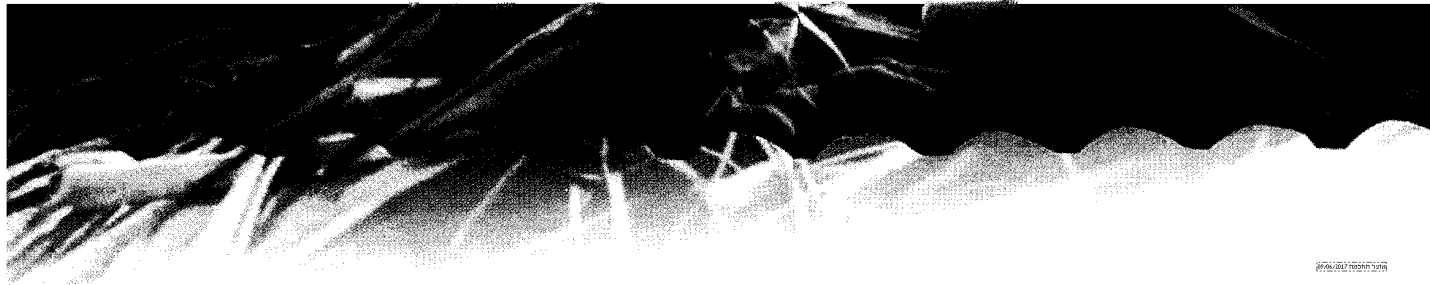

כ"ק האדמו"ר מסקולען זצ"ל בבית שבבוקרשט

אקס-לע-בן נעשתה אבן שואבת לילדים רבים מצרפת ומאירופה כולה, ושימשה כמרכז קליטה עיקרי. הישיבה שהוקמה שם לאחר מכן, היתה הישיבה הראשונה באירופה שהכילה בחורים ששרדו ממחנות ההשמדה וחדשו את לימוד התורה.

באותו יום שגב' שטרנבוך קבלה אשרת כניסה לצרפת, נסעה לשם להתחיל בפעילות ההצלה. הוצאת הילדים מהמוסדות הנוצריים היתה קשה ממש. הן המוסדות והן אנשים פרטיים, סרבו להיפרד מהילדים שראו בהם כילדיהם. מלבד זאת, לא רצו לקחת אחריות לשחרורם.

גב' שטרנבוך פנתה לרשויות הצרפתיות ולדעת הקהל שבצרפת, בכדי לשכנעם כי ילדים אלו נמסרו ע"י הוריהם זמנית בלבד. בשום פנים ואופן אין לאמצעם חוקית או רגשית. הילדים שייכים לעם היהודי!

הרב מנחם עזרא אברמסקי שליט"א

להחיות את העצמות היבשות...

הרב מנחם עזרא אברמסקי שליט"א מספר ל"מוסף שבת קדוש": באותה עת הוקם 'ועד פעולה' להצלת היתומים, ויצאנו אני אבלחט"א יחד עם ר' צבי הארי סוויפט ז"ל (אחיו של הדיין מלונדון הגאון רבי משה סוויפט זצ"ל) כדי לפדות את היתומים.

בצעד הראשון הגיעו למנזר מסוים בו הוחזקו כחמש מאות ילדים יהודיים, אך הכמרים דרשו עבורם לא פחות מחמש מאות לראש! היינו אובדי עצות. נודע לנו תוך כדי בירור, כי ההגמון הראשי של פאריס הנו יהודי משומד יליד וורשא שנמלט בימי המלחמה לצרפת והתנצר על מנת להינצל מציפורני הנאצים ימ"ש הלכו להיפגש עמו. ההגמון ידע אידיש יותר מאיתנו.. אחר שהשתכנע מהדברים שהשמענו באוזניו, הבטיח לנו שינסה להתמקח עם אנשי המנזר על גובה דמי הפדיון הנפשות שהם דורשים. בסופו של דבר המבצע כולו הוכתר בהצלחה.

מפאריס, התקשרתי לאאמו"ר מרן הרב זצוק"ל ודיווחתי לו על הצלחת הפעולה. הוספתי לספר לאבא, כי בפאריס נמצאים מאות בני תורה שרידים כפשוטו ושרידים כמדרשו. (אין שריד אלא תלמיד חכם סנהדרין צד.) תלמידי היכלי התורה דליטא המפורסמים: קלעצק, ראדין, קמניץ ועוד אשר הוגלו מהיכלי התורה דליטא לערבות סיביר וכו' להישאר בחיים ועתה יצאו משם. הפצתי באבא דרך הטלפון, שיכור לעודד ולחזק את בני הישיבה השבורים והרצוצים מהתלאות שעברו עליהם.

למחרת הגיע אבא לפאריס. שלש יממות אבא שהה שם ומסר חמשה שיעורים. מלבד זאת, היו לו שיחות פרטיות עם תלמידי הישיבות. אבא עודד את רוחם, חיזקם והעריף עליהם טללי תחיה. הופעתו של אבא אשר היה יו"ר המגביית שהוקמה להקמת הילדים באנגליה באותם ימים עשתה רושם כביר על בני הישיבות, האודים הניצולים מכבשן האש.

אחד הנוכחים במקום התבטא: כי המקום דמה ל"בקעת דורא", המקום בו שכנו העצמות היבשות, ובא רבי יחזקאל והפיח רוח חיים בעצמות היבשות.. אומר בהתרגשות הרב אברמסקי שליט"א.

פורסם ב'עיתון הבוקר היהודי' בניו יורק בימים ההם).

גב' שטרנבוך דאגה שכלב הילדים יוחדר אהבה לתורה ויראת שמים. היא עמדה על כך שהמחנכים ישמעו את שיחותיו של הגה"צ רבי מרדכי פוגרמנסקי זצ"ל, אותו הביאה היא בעצמה לאקס-לע-בן בכדי שיהווה את הסמכות התורנית במקום. בכל בעיה חינוכית שעלתה על הפרק נועצו עמו. לאחר מכן שימש רבי מרדכי כראש ישיבה בוורסאי. ישיבה שנוסדה אף היא ע"י משפחת שטרנבוך. משפ' שטרנבוך דאגה לכריאותו של רבי מרדכי. כאשר נפטר בדמי ימיו בשבט תש"י דאגו להעלות את ארונו לבני ברק. אלמנתו שהתה עוד כשנה בבית משפ' שטרנבוך. (גם בגאון רבי יחיאל יעקב וינברג זצ"ל ה"שרידי אש" טפלה משפ' שטרנבוך במסירות בשהותו במונטריי)

פעילותה של גב' שטרנבוך בצרפת, השתרעה הרבה מעבר להצלת ילדים יהודיים והכנסתם למוסדות דאגה היא ליהודים רבים מפולין לאפשר את יציאתם. אין ספור פעמים נסעה מקטוביץ לורשא כדי להשיג דרכונים ואשרות ליהודי פולין. במגביל לפעילות זו, הפעילה גב' שטרנבוך מערכת מחתרית של הוצאת ילדים ממוסדות נוצריים. היא שלטה בכל החזיתות. כאשר ביקר בפולין הרב הרצוג והוציא קבוצה גדולה של ילדים, בקשה היא לצרף עימם קבוצה גדולה נוספת ממוסד בפולין. אחד העסקנים טען בפניה: שעליה לנסוע עם קבוצת הילדים בכדי שיזכרו את המאמצים שעשתה עבורם, הגיבה ואמרה: לא מענין אותי בכלל מי יקבל את התהילה עבור הצלת הילדים. עלי למלא את תפקידי ולהישאר כאן! יש הרי כ"כ הרבה יהודים שצריך עוד להציל!

צ"כיה היתה תחנת מעבר מרכזית לכל המהגרים. מנהיגי ההצלה מאירופה הגיעו גם לשם. ביניהם: הגר"א סילבר, הגר"ח משקובסקי, הגר"א הרצוג, הגר"ש וסרמן ו.. גב' שטרנבוך, כמובן. בכל פעם ששבה לצרפת מסוריה בפולין ובצ'כיה, גלו אליה ילדים שמצאה עבורם אכסניה בבתי הקיימים. גם בוורסאי ליד פריז יסדה בית ילדים. ר' יצחק שטרנבוך ורעייתו היוו את החוליה שקישרה בין ועד ההצלה וארגונים נוספים בארה"ב לבין רבני צרפת וקהילותיהם.

כמו כן, נחלצו לפעילות הצלת ילדים בבלגיה והולנד. עמדו הם בקשר רצוף עם רבי בנימין זאב יעקבזון זצ"ל והמשגיח רבי שלמה וולבה זללה"ה שהקימו את מקום ההצלה הידוע בלידינגה. (עוד חזון למועד לכתוב דברי ימיו של מקום נפלא זה 'לידינגה' ב.ר.) גם לפעולות ההצלה של הרבי מסקולען זצ"ל שהוזכרו קודם, סייעה רבות גב' שטרנבוך. למעשה, לא היה מרכז יהודי אחד שמשפחת שטרנבוך לא היתה מעורבת במעשי הצלה שהתבצעו בו, כשלוחה מרכזית של ועד ההצלה.

בשנים שלאחר מכן, עזבו הילדים את צרפת והמוסדות באקס-לע-בן נסגרו. אך אקס-לע-בן עדיין מפורסמת בזכות הישיבה שבה (כיום בראשות הגר"י וייל שליט"א) וסמינר בית יעקב שבה שצמחו מתוך אותם מוסדות אותם יסדה אחר המלחמה.

מסע ההצלה של הרב הרצוג

"משפחות לרבבות הושמדו כליל בלי להשאיר אפילו מי שיגיד קדיש אחריהם, אבל לדורות לא יושקת הקול "יתגדל ויתקדש שמיא